
بررسی تطبیقی لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان در برابر فروش و روسپیگری
با پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک

نیکبختی، جواد^۱، غلامرضا محمدنسل^۲ و بهروز گلپایگانی^۳

چکیده

نتیجه نگرانی جامعه بین الملل در برابر پدیده های روبه رشد فروش و روسپیگری کودکان، پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک بود. ایران نیز به عنوان عضو این پروتکل لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان را در راستای حمایتی جامع از کودکان به تصویب مجلس رسانید. سؤال این پژوهش که با روش کتابخانه ای تهیه شده بررسی مطابقت لایحه با پروتکل است که در خصوص فروش این مطابقت کامل است اما در روسپیگری به دلیل استمرار دیدگاه بزهکاری نوجوانان در رفتارهای جنسی توأم با رضایت مطابقتی دیده نمی شود. لذا پیشنهادهایی ارائه گردیده است.

کلیدواژگان: پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک، فروش کودکان، روسپیگری کودکان، لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان

۱. دانشجوی دکترای حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد تهران مرکزی javadnikbakhti@gmail.com

۲. دانشیار و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین و نویسنده مسئول، دکترای حقوق جزا و جرم‌شناسی، g_mnasl@yahoo.com

۳. استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد تهران مرکزی، دکترای حقوق جزا و جرم‌شناسی dr_golpa@yahoo.com

بیان مسأله

کودکان به‌عنوان گروه انسانی آسیب‌پذیر از دیرباز در معرض استثمار جنسی هموعان خود قرار داشته‌اند؛ متأسفانه در دنیای ظاهراً متمدن امروزی نه‌تنها بهره‌کشی از کودکان در قالب فروش به‌منظور روسپیگری محو نشده و حتی کاهش نیافته، بلکه جهانی‌شدن و پیشرفت فناوری و کسب منافع مالی به این رفتارهای متوحش دامنه پیچیده‌تر و گسترده‌تری داده به‌نحوی که استثمار جنسی به یکی از سه سودآورترین تجارت دنیا تبدیل و گروه‌های جنایی سازمان‌یافته در گستره گیتی به فعالیت در عرصه‌های فوق می‌پردازند به‌گونه‌ای که هیچ کشوری از نتایج زیان‌بار این پدیده‌های شوم در امان نیست

با توجه به جهانی‌شدن استثمار جنسی کودکان، جامعه بین‌المللی نیز در مقام واکنش به آن، مبادرت به تدوین اسناد بین‌المللی مهمی چون کنوانسیون حقوق کودک در ۱۹۸۹ نمود این سند را که بایستی «قانون اساسی جهانی حقوق کودکان» نامید، با اجماع قاطعی توسط دولت‌ها موردپذیرش قرار گرفت؛ لیکن استثمار جنسی کودکان با شدت بیشتر و سازمان‌یافته‌تر از گذشته ادامه می‌یافت از همین رو در سال ۲۰۰۰ پروتکلی به کنوانسیون مذکور الحاق شد تا دولت‌ها در مقام تکمیل تعهدات بین‌المللی خود در قبال کودکان به جرم‌انگاری رفتارهای مجرمانه فروش، هرزه‌نگاری و روسپیگری کودکان و واکنش کیفی نسبت به آن عمل و با همکاری‌های متقابل خود هیچ نقطه امنی در جهان، برای ناقضان حقوق این انسان‌های معصوم باقی نگذارند. دولت ایران با الحاق به این پروتکل به‌موجب مصوبه ۱۳۸۶/۵/۹ مجلس شورای اسلامی، خود را نسبت به جرم‌انگاری رفتارهای مجرمانه فوق و مبارزه با آن در سطح بین‌المللی متعهد نموده است. با توجه به اینکه اصولاً هدف دولت‌ها از الحاق به معاهدات بین‌المللی حقوق بشری، همسویی با جامعه جهانی و ورود آن‌ها به‌نظام ملی است، بایستی اقدامات مؤثری که به محو و یا کاهش استثمار جنسی کودکان منتهی می‌شود، در سیاست کیفری متبلور گردد. هرچند قبل از الحاق ایران به این سری اسناد، به اعتبار اخلاقی بودن جامعه ایرانی سیاست تقنینی از ابتدای ادوار قانون‌گذاری تمهیداتی در بعضی موارد مرتبط اندیشیده بود.

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

فروش کودکان با هدف استثمار جنسی برای کسب سود به معضلی جهانی تبدیل‌شده، متأسفانه کشور ما نیز از این پدیده‌های غیراخلاقی رنج می‌برد، شرایط اقتصادی، وضعیت اشتغال نابسامان، فاصله طبقاتی، فقر حاکم و عدم توانایی بر امرارمعاش، در محدود خانواده‌ها ممکن است به فروش کودکانی از خانواده و یا روسپیگری اعضای جوان به‌ویژه دختران برای بقای سایر اعضا و بعضاً زندگی تجملی‌تر بیانجامد. میانگین سنی روسپیگری در کشور ما به مرز ۱۳ سالگی رسیده و دخترانی که بایستی در مراکز آموزشی به تحصیل مبادرت و در کنار آن از کودکی خود لذت ببرند. جامعه بین‌المللی از چند دهه قبل به‌ضرورت مبارزه با استثمار جنسی کودکان توجه نموده و اسناد بین‌المللی چون کنوانسیون حقوق کودک و پروتکل الحاقی به آن را به تصویب رسانده تا میثاقی جهانی برای سرکوبی فروش و روسپیگری کودکان ایجاد و شأن و کرامت آنان به‌عنوان گروه انسانی خاص و آسیب‌پذیر که نیازمند حمایت‌های بیشتری هستند، محفوظ ماند. دولت ایران نیز با الحاق به این اسناد مهم حقوق بشر کودکان متعهد گردیده تا در قبال کودکانی که مورد استثمار جنسی قرار می‌گیرند با همکاری با سایر اعضا در این سرکوبی نقشی مهم ایفا نماید. از همین رو در شهریورماه ۱۳۹۷ مبادرت به تصویب لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان نمود. با توجه به این‌که هدف از الحاق دولت‌ها به معاهدات بین‌المللی ایجاد تعهد در موضوع موردپذیرش است و از طرفی با توجه به این‌که تعریف طفل

و سن ایجاد مسئولیت کیفری و همچنین مصادیق روسپیگری در سیاست تقنینی کشور ما برگرفته از آموزه‌های دینی است که اصولاً با نظام بین‌المللی حقوق بشر تفاوت‌هایی دارد؛ بررسی میزان مطابقت این لایحه و به تبع آن اقدام سیاست‌گذاران تقنینی کشورمان در هم سویی با اسناد حقوق بشری ما را به بررسی این پژوهش رهنمون ساخت.

سؤال‌های تحقیق

۱. در خصوص رفتارهای مجرمانه فروش و روسپیگری کودکان در پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک چه تمهیداتی اندیشیده شده است.
۲. رویکرد لایحه اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۷ نسبت به فروش و روسپیگری کودکان چیست.
۳. لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان در مورد فروش و روسپیگری کودکان تا چه حدی با پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک منطبق است.

اهداف تحقیق

۱. تبیین سیاست‌های پروتکل الحاقی در راستای فروش و روسپیگری کودکان؛
۲. تبیین سیاست تقنینی کشورمان در چارچوب لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان
۳. تعیین راهکارهایی به منظور مطابقت کامل سیاست تقنینی کشورمان با پروتکل الحاقی با توجه به فلسفه پیوستن دولت به معاهدات حقوق بشر کودکان

روش و ساختار تحقیق

پژوهش حاضر که با استفاده از ابزار کتابخانه‌ای تهیه شده، به بررسی داده‌های حقوقی و قانونی موضوع انتخابی می‌پردازد و به همین منظور از کتب، پایان‌نامه و مقالات اعم از داخلی و خارجی در دسترس بهره‌برداری شده است. این پژوهش در قالب چهار قسمت (الف) مبانی نظری و پیشینه تحقیق؛ (ب) بحث و بررسی؛ (پ) نتیجه‌گیری و (د) پیشنهادها گردآوری و تنظیم گردیده است.

الف- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

با توجه به بررسی‌های انجام شده، پژوهش‌هایی به شرح زیر که با موضوع تحقیق حاضر در ارتباط است، انجام پذیرفته است:

۱. مسعود نوری در سال ۱۳۸۶ مقاله‌ای با عنوان «پروتکل الحاقی به پیمان‌نامه حقوق کودک درباره فروش، روسپیگری و هرزه‌نگاری کودکان و بررسی الحاق ایران به آن» در مجله حقوق بشر، جلد ۲، ش ۱، ۱۳۸۶ نگاشته‌اند که پس از توضیح نحوه تصویب قانون الحاق ایران به پروتکل الحاقی در کل، نظر به همسویی نظام حقوقی ایران در ارتباط با جرائم مندرج در پروتکل الحاقی به ویژه فروش و روسپیگری کودکان داشته‌اند.
۲. فریال رئیس زاده در تابستان سال ۱۳۹۳، موضوع پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود در حقوق بین‌الملل دانشگاه آزاد تهران مرکز را به «بررسی پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک در خصوص فروش، فحشا و پورنوگرافی»

اختصاص داده‌اند. پژوهشگر مذکور صرفاً به بررسی پروتکل مذکور با توجه به رشته تحصیلی خود یعنی «حقوق بین‌الملل» پرداخته، مقایسه و تطبیق آن با نظام حقوقی ایران، موضوع بررسی این تحقیق نبوده است.

۲. مریم پوریا در اسفند ۱۳۹۴ موضوع پایان‌نامه خود برای دریافت کارشناسی ارشد رشته حقوق بین‌الملل در دانشگاه گیلان را به «بررسی تطبیقی پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک در مورد فروش کودکان، هرزه‌نگاری و پورنوگرافی کودکان (۲۵ می ۲۰۰۰) با نظام حقوقی ایران» اختصاص دادند همان‌گونه که از عنوان این پژوهش مشخص است، ایشان رفتارهای مجرمانه فروش و هرزه‌نگاری را بررسی و به جرم روسپیگری کودکان نپرداخته‌اند همچنین موضوع تطبیقی ایشان مجموع نظام کیفری کشورمان در خصوص فروش و هرزه‌نگاری با پروتکل الحاقی بوده، ضمن اینکه در پژوهش فوق، نسخه‌های ابتدایی لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان اساس تطبیق قرار گرفته در حالی که این لایحه با تغییرات عدیده‌ای به تصویب مجلس رسیده است.

بنابراین در پژوهش حاضر صرفاً لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان که ظاهراً تنها مقرره جامع خاص کودکان است با پروتکل الحاقی مورد بررسی قرار خواهد گرفت که از این حیث داعیه نو بودن آن را نسبت به کلیه پژوهش‌های انجام‌شده، داریم.

۱. تعریف کودک

مطابق ماده ۱ کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹، کودک عبارت است از هر انسانی که زیر هجده سال تمام دارد. اگرچه این کنوانسیون به دولت‌های عضو اختیار تعیین سن بلوغ یا اهلیت کمتری را داده است اما اسناد بعدی حقوق بشر کودکان مانند پروتکل پالرمو و یا کنوانسیون لانزاروت شورای اروپا^۱ اجازه تعیین سنی کمتر از هجده سال را به کشورهای عضو تفویض ننموده، بنابراین کودک را با توجه به اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای مؤخر، می‌توان هر فرد زیر هجده سال تمام تعریف نمود.

۲. تعریف طفل و نوجوان

در نظام تقنینی ما به تبع احکام حقوقی و جزایی اسلام، اصولاً از واژه کودک کمتر استفاده شده و اصطلاحات رایج‌تر عبارت‌اند از «طفل» و یا «نابالغ» که از نقطه نظر ایجاد مسئولیت کیفری نقطه مقابل واژه «بالغ» قرار می‌گیرند. منظور از طفل کسی است که به سن بلوغ شرعی نرسیده که بر حسب جنسیت در دختران و پسران به ترتیب نه و پانزده سال تمام قمری است.

بند «ب» ماده ۱ لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان، در مقام تعریف نوجوان مقرر می‌دارد: نوجوان، هر فرد زیر هجده سال کامل که به سن بلوغ شرعی رسیده است. تمایز طفل و نوجوان به اعتبار پایبندی سیاست‌گذاران تقنینی کشورمان از مقررات شرعی است که نمود آن در تفاوت جنسیت گروه‌های انسانی است که در مجازات‌های شرعی متجلی می‌شود.

۱. The Lanzarote Convention

بنابراین از نقطه نظر حقوقی واژه «کودک» مصرح در اسناد بین‌المللی در نظام حقوقی ما معادل واژگان «طفل و نوجوان» است که شامل اشخاص زیر هجده سال می‌شود. در این پژوهش برای انسجام مطالب به جز متون قانونی از واژه کودک بهره می‌بریم.

۳. فروش کودکان

خرید و فروش انسان و به ویژه کودکان امری است غیراخلاقی که مورد تقبیح دین مبین اسلام نیز قرار گرفته است. «نکته اصلی و گوهر روایاتی که از خرید و فروش انسان نهی می‌کند، آن است که با فرد انسانی نباید همچون متاع و کالا رفتار کرد و کرامت وی را نادیده گرفت و او را همچون ابزار - به ویژه برای مقاصد پست - بکار گرفت» (نوبهار، ۱۳۸۵: ۱۹۳)

متأسفانه کودکان ممکن است همچون کالایی سودآور توسط والدین به فروش برسند. یکی از سودآورترین تجارت‌ها برده‌داری اقتصادی و جنسی کودکان و زنان است (شمس ناتری، ۱۳۸۰: ۹۵) داده‌های مربوط به مقیاس بازار روسپیگری آسان نیست، اما تخمینی از Havocscope نشان می‌دهد که درآمد روسپیگری در حدود ۱۸۶ میلیارد دلار در سراسر جهان تخمین زده می‌شود. در آلمان، اتحادیه کارگری Ver.di برآورد می‌کند که در هر سال ملی به ارزش ۱۴/۵ میلیارد یورو باشد، در هلند این مبلغ بین ۴۰۰ تا ۶۰۰ میلیون دلار و در اسپانیا حدود ۱۸ میلیارد یورو در سال است (Schulze, ۲۰۱۴: ۲۲) سود سرشاری که مرتکبین این جرم به دست می‌آورند سبب افزایش جنایات سازمان‌یافته شده و این دادوستد را به یک تهدید جهانی تبدیل کرده است (شمس ناتری، ۱۳۸۰: ۹۶)

کودکان فقیر، کودکان طلاق و کودکان والدین معتاد، منحرف و مجرم و فاسدالاخلاق به سبب فقر و انحراف والدین، اهداف اصلی این گروه‌ها هستند. (معظمی، ۱۳۹۵: ۱۲۱) اغلب کودکان به خاطر ادامه بقای خود و یا برطرف کردن نیازهای خانواده خویش به فروش می‌رسند. خرید و فروش کودکان چه آن‌هایی که ربوده می‌شوند و چه آن‌هایی که توسط پدر و مادرشان فروخته می‌شوند، آن‌ها را نسبت به مسائل بهره‌کشی جنسی آسیب‌پذیر می‌نمایند (رئیس زاده، ۱۳۹۳: ۳۷)

همین امر تداوم بهره‌کشی از کودکان را تسهیل می‌کند. در میان کودکان، دختران در برابر انواع سوءرفتار به‌ویژه سوءرفتار جنسی و بهره‌کشی جنسی، خرید و فروش غیرقانونی، هرزه‌نگاری، ازدواج اجباری، تکدی‌گری و غیره آسیب‌پذیرترند (معظمی، ۱۳۹۵: ۱۲۲)

فروش کودکان را می‌توان به هرگونه اقدام و یا معامله تن هر شخص زیر هجده سال تمام به‌منظور بهره‌برداری با اهداف غیرقانونی در برابر وجه یا هر ترتیب دیگری تعریف نمود.

۴. مفهوم و تعریف روسپیگری

۱.۴ روسپیگری

تمایلات سکسی مرکز افزایش عمر و بخش مهمی از زندگی ما است، اما بهره‌برداری تجارتي برای سود، پیامدهای منفی زیادی برای افراد و جامعه ما داشته است (Brannon, ۲۰۱۶: ۱)

روسپیگری به نظر می رسد «شاید شرم آور ترین حوزه فعالیت کاری است که زنان درگیر آن هستند». (Sohal, ۲۰۱۳: ۹) «روسپیگری یک سوء تعبیر برای واقعه هتک ناموس است که قربانی و اقتصاد از آن سود می برند». از یک طرف، خواستار آزادی برای پذیرش یک حرفه انتخابی است، از سوی دیگر، کرامت انسانی، برابری جنسیتی و حقوق بشر در معرض خطر است. (Sharma, ۲۰۱۴: ۳)

روسپیگری بعنوان یک جرم علیه کرامت انسانی فرد مطرح است، در پدیده روسپیگری (خودفروشی) مقام انسان به یک شیء که ما به ازای مادی دارد تنزل می یابد. روسپیگری به دلیل اینکه در آن یک خریدار، یک فروشنده (روسپی)، یک مبلغ و شخص سوم به نام قواد که زمینه را فراهم می کند وجود دارد، جرم علیه انسانیت است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۴: ۱۹۳۰)

هیچ اطلاعات قابل دسترس دقیقی در مورد تعداد زنان فروشنده سکس وجود ندارد و تحقیقات معمولاً به وسیله یک رژیم ممنوعیت دسترسی یا روش قانونی تحت تاثیر قرار می گیرد. حسب یونیسف، هر ساله حدود ۲ میلیون کودک در سراسر جهان در صنعت «صنایع سکسی» استفاده می شوند (Schulze, ۲۰۱۴: ۸۰)

امشب حدود ۲۷ میلیون انسان، شاید بسیار بیشتر، به عنوان برده های مدرن معاصر به خواب می روند (وزارت امور خارجه ایالات متحده، ۲۰۱۳). فردا، آنها بیدار می شوند، به عنوان ساکنین امپراطوری رنج، جایی که ارزش ها، ساختارها و استراتژی های (محدودیت) بنیادین تمدن، به حالت تعلیق درآمده است. قاچاق انسان، یک رسوایی باستانی، در حال حاضر عناصر اصلی کاملاً جهانی شده و قطعه ای از یک جهان بهم متصل، کوچک و شکننده است. این در دوران پیشرفته فن آوری ها، دستگاه های تلفن همراه و رسانه های اجتماعی رونق می یابد. (Marcelo & Calola Suarez, ۲۰۱۳: Orozco)

قاچاق برای هدف استثمار جنسی، بیشترین شکل قاچاق در جهان است. قربانیان برای استثمار جنسی ۵۹ درصد از قربانیان شناسایی شده در سال ۲۰۱۶ را تشکیل دادند. (UNODC, ۲۰۱۸: ۲۹) اکثریت عمده قربانیان کشف شده قاچاق برای استثمار جنسی مؤنث هستند، به ویژه زنان (۶۸ درصد)، در حالی که رقم دختران ۲۶ درصد است. مذکر - پسران و مردان در مقادیر مساوی - مجموعاً ۶ درصد از قربانیان قاچاق برای استثمار جنسی را تشکیل می دهند. (UNODC, ۲۰۱۸: ۳۲)

این وضعیت در کشور ما نیز جاری است و آمار دقیق و رسمی درخصوص تعداد روسپیان وجود ندارد. سهم روسپی شدن کودکان در ایران بین نمونه روسپیان مورد مطالعه در دهه های اخیر به شدت افزایش یافته است به نحوی که از ۹/۲ درصد در دهه ۴۰ به ۴۰/۱۷ درصد در دهه ۵۰ و ۳/۷۸ درصد در دهه ۶۰ رسیده است. (مدنی قهفرخی، روشنفکر و مداح، ۱۳۸۹: ۱۱۰)

حسب رئیس دفتر آسیب های اجتماعی سازمان بهزیستی: آمارهای رسمی در سال ۱۳۸۲ از مراکز بهزیستی و نیروی انتظامی نشان میدهند که حدود ۳ تا ۴ هزار نفر زن در معرض فحشا داریم که تحت عنوان زنان ویژه خوانده می شوند، آمارها از منابع غیررسمی تعداد این زنان را بیشتر اعلام می کند، البته تعداد این زنان یک رشد سالیانه ۱۰ تا ۱۵ درصدی دارد و هر سال ۴۰۰ تا ۵۰۰ نفر به طور رسمی به تعداد آن ها افزوده می شود. این درحالی است که آمارهایی که اعلام می شود به دلیل این که منبع مشخصی ندارند قابل ارائه نیستند. (مهدوی و معتمدی، ۱۳۸۲: ۱ به نقل از بهاری، ۱۳۹۱: ۸)

گاندی فحشا را «جذام اخلاق» نامید و این واقعیت را متذکر شد که «جانور در انسان از جنایت نفرت انگیز، یک حرفه پر درآمد ساخته است». (Sharma, ۲۰۱۴: ۱۱)

روسپیگری یکی از سودآورترین و زیان آورترین سلاح های صنعت جنسی است که معمولاً از آسیب پذیرترین زنان جوان استفاده میکند و اغلب بطور دائمی زندگی آنها را از بین می برد. امید به زندگی زنان جوان که در روسپیگری استفاده می شوند، کوتاه و چشم انداز آینده آنها مبهم است (Brannon, ۲۰۱۶: ۵)

داده های مربوط به مقیاس بازار روسپیگری آسان نیست، اما تخمینی از Havoscope نشان می دهد که درآمد روسپیگری در حدود ۱۸۶ میلیارد دلار در سراسر جهان است. در آلمان، اتحادیه کارگری Ver.di برآورد می کند که در هر سال به ارزش ۱۴/۵ میلیارد یورو باشد، در هلند این مبلغ بین ۴۰۰ تا ۶۰۰ میلیون دلار و در اسپانیا حدود ۱۸ میلیارد یورو در سال است (Schulze, ۲۰۱۴: ۲۲)

ادبیات نشان میدهد که صنعت سکس یک بازار بین المللی و چند میلیارد یورویی است و تقویت وضعیت زنان فروشنده سکس در تجارت روسپیگری، با توجه به روابط قدرت نامتجانس، مشهود نیست. صنعت سکس به روسپیگری محدود نمی شود بلکه شامل طیف گسترده ای از فعالیت هایی مانند پورنوگرافی، سکس اینترنتی، سکس تلفنی، باشگاه های نوار و سایر خدمات جنسی مرتبط است. با این حال، پورنوگرافی و روسپیگری سودآورترین کسب و کارها در این بازار در نظر گرفته می شوند. (Schulze, ۲۰۱۴: ۲۲)

۲.۴ روسپیگری کودک

یکی از پارادکس های غم انگیز روزگار ما این است که یکی از معروف ترین و جذاب ترین تفریحات کنونی آن، سوءاستفاده جنسی از کودکان به حساب می آید (چیللا، ۱۳۸۶) بچه هایی که باید در مدرسه ابتدایی یا حتی در مهد کودک باشند، توسط بزرگسالان مورد سوءاستفاده قرار می گیرند. این کودکان عمدتاً از خانواده فقیر، روستایی یا بچه های بی خانمان هستند که در برخی از شهرها در خیابان زندگی می کنند (Trow, ۲۰۱۱)

همانگونه که کمپ^۱ توصیف کرده سوءاستفاده جنسی از کودکان عبارتست از درگیرکردن کودکان و یا نوجوانان غیربالغ در فعالیت های جنسی که درک کامل و رضایت آگاهانه نسبت به آن ندارند (جویان، ۱۳۷۴: ۸۵) بنابراین، روسپیگری از عدم بلوغ و فقدان حمایت کودکان سوءاستفاده می کند (Ennew, ۲۰۰۸: ۱۴ Lim, ۱۹۹۸: ۱۷۴)

از سوی متخصصان مختلف نظیر اکانل دیویدسون^۲ (۲۰۰۵)، مونتگومری^۳ (۲۰۰۱، ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸) جیمز و پروت^۴ (۱۹۹۷) استدلال شده است که کنوانسیون حقوق کودک دوران کودکی را به عنوان مرحله ای از فقدان فعالیت جنسی، عدم بلوغ و بی گناهی (پاکی) مطرح می کند. (Pearson, ۲۰۱۷: ۴)

ساختار فرهنگی بی گناهی دوران کودکی تبدیل به یک ابزار برای سود عظیم می شود یونیسف (۲۰۰۳). کودکان در امپراطوری رنج قربانی دو جنایت همزمان هستند: آنها از دوران کودکی خود ربوده شده و آینده شان سرقت می شود. (Suarez-Orozco & Suarez-Orozco, ۲۰۱۳)

۱. Kempe

۲. O'Connell Davidson

۳. Montgomery

۴. James and Prout

O'Grady, بنیان گذار ECPAT, به این عمل به عنوان «یک جنایت علیه بشریت» اشاره و استدلال می کند که «فحشای کودکان در حال رشد است. ده ها هزار کودک خردسال به عنوان برده های جنسی برای رفع شهوت بزرگسالان نگهداری می شوند» و کودکان را درگیر فحشا به عنوان ربوده شده، قاچاق شده، فروخته شده، و به طور کلی، مجبور به فحشا توصیف کرده اند؛ یک عملی که به « درد و رنج غیرقابل توصیف و یا مرگ زودرس کودکان» منجر می شود (O'Grady, ۱۹۹۲: ۷ cited by Pearson, ۲۰۱۷: ۸-۹)

اصطلاح «کودکان فاحشه شده» به این معنی است که روسپیگری موضوعی است که به آنها تحمیل شده است و در ارتباط با این بحث است که ادعا می کند روسپیگری همیشه به خاطر خشونت های مردانه است که نشان دهنده عدم توانایی زنان (از جمله کودک) در رضایت است (Ennew, ۲۰۰۸: ۱۰)

پیرس^۱ (۲۰۰۰) استدلال کرده است که علیرغم ساختارهای متنوع فحشا به عنوان یک شکل قانونی کار یا نیاز به ممنوعیت یا جرم انگاری، یک توافق مشترکی است که کودکان و نوجوانان باید از سوءاستفاده جنسی از جمله فحشا محافظت شوند. (Pearson, ۲۰۱۷: ۴)

موضوع رضایت از « سیاست های انتخاب شخصی بر پایه درک لیبرال غرب از حقوق بشر استوار است که اراده و انتخاب فرد را بالاتر از همه ارزش های انسانی و بالاتر از مفاهیم نفع عمومی قرار می دهد». اصل رضایت در روسپیگری به سادگی نمی تواند به میلیون ها کودک و زن که در صنعت جنسی مورد سوء استفاده جنسی قرار گرفته اند، اعمال شود (Sohal, ۲۰۱۳: ۲۳)

واضح است که کودکان انتخاب های فعالانه را انجام می دهند، اما براساس اطلاعات کامل درباره پیامدها و جایگزین ها انتخاب نمی کنند (Ennew, ۲۰۰۸: ۱۴) سوال این است که آیا فحشا بعنوان یک سرویس جنسی تحت شرایط اجباری ارائه می شود یا اجبار بعنوان معیار تمایز بین فحشا و استثمار جنسی توصیف شده است (Schulze, ۲۰۱۴: ۷) اکثر زنان در روسپیگری، انتخابی منطقی برای ورود به روسپیگری را از میان طیف وسیعی از گزینه های دیگر انجام نمی دهند آنها روزی ننشسته اند تا تصمیم بگیرند که می خواهند روسپی شوند گزینه های واقعی دیگری مانند پزشکی، وکالت، پرستاری یا سیاست ندارند در عوض، «گزینه های آنها بیشتر در قلمرو چگونگی تغذیه خود و فرزندانشان است؛ چنین انتخاب هایی بهتر است «استراتژی های بقا» نامیده شوند» (Raymond, ۲۰۰۳)

استثمار جنسی یک کودک برای عوض به صورت نقدی و یا غیرنقدی، معمولاً، اما نه همیشه توسط یک واسطه (پدر و مادر، اعضای خانواده، قواد، معلم، و غیره) سازماندهی می شود. به عبارت دیگر، هیچ کودکی آزادانه تصمیم به شرکت در فحشا نمی گیرد (Pearson, ۲۰۱۷: ۶) رواج فقر و بیکاری، فقدان آموزش، وجود قوانین نابرابر، عدم وجود حمایت های قانونی متناسب از کودکان و شهروندان و در نهایت تحریکات فزاینده جنسی کودکان از سوی رسانه جمعی را باید مهمترین مشوق های گسترش این صنعت شرم آور دانست. (چیللا، ۱۳۸۶)

متأسفانه به دلایل مختلف منجمله فقر و بدون توجه به آثار فاجعه باری که فاحشه شدن یک کودک می تواند داشته باشد، برخی خانواده ها نیز به این معضل دامن می زنند.

مطالعه من همچنین برداشت های بسیار متفاوت در مورد اثرات کوتاه مدت و بلند مدت سکس بر روی این کودکان را نشان داد. وقتی از یک مادر پرسیدم که آیا او نگران نیست که پسر هشت ساله اش فاحشه شود یا خیر، پاسخ داد: «فقط یک ساعت است». در یک ساعت چه صدمه ای می تواند اتفاق بیافتد؟ (Montgomery, 2011: 787)

۳،۴ دلیل تمایل به کودکان

کودکان به دلایل مختلف مرکز توجه استثمارگران و طرفداران رابطه جنسی با آن ها قرار گرفته اند، از شادابی و تازگی تا حس قدرتی که ممکن است به ویژه مردان مسن در برقراری ارتباط جنسی با کودکان داشته باشند، تا درآمدهای سرشاری که از آن حاصل می شود.

نقطه شروع سوءاستفاده جنسی از کودکان تجاری است که تا زمانی که عاملان و سوددهی وجود داشته باشد، تجارت وجود خواهد داشت. کارفرمایان بهره بردار اغلب کودکان را در مقایسه با بزرگسالان ترجیح می دهند، زیرا کودکان بیشتر آسیب پذیر هستند، راحت تر کنترل می شوند، ارزان تر و احتمالاً کمتر خواستار افزایش دستمزد و شرایط کار بهتر هستند (Herzfeld, 2005: 52 cited by Sohal, 2013: 75)

پس از گسترش اچ آی وی و دیگر بیماری های منتقله از طریق جنسی، تقاضا در بازار جنسی بین المللی برای عرضه روسپانی وجود دارد، که اچ آی وی ندارند و سکس امن تری را فراهم می کنند و به همین ترتیب، قواها به فاحشه های زیر سن قانونی روی آورده اند و شبکه های روسپیگری کودک، گسترش می یابند (Trow, 2011) همچنین اعتقاد اشتباهی در میان برخی از فرهنگ ها در برخی از کشورهای آسیایی و آفریقایی وجود دارد که داشتن رابطه جنسی با بکره می تواند HIV را درمان کند (Fraley, 2005: 451)

کودکان بعلت عدم دسترسی به دستگاه قضایی به دلیل عدم توانایی و بی تجربگی چه در کشور خود و چه کشور بیگانه ای که به آنجا منتقل شده اند و حتی در جایی که امکان دسترسی نیز وجود داشته باشد به دلیل ترس، تهدید یا شرم، از طرح شکایت خودداری می کنند. کودکان بزه دیده غالباً با نوعی اجبار و اکراه و تهدید و یا به طرق خدعه آمیز، تن به خواسته های بهره کشان می دهند. (معظمی، ۱۳۹۵: ۱۲۲-۱۲۱) در واقع، تمایل جنسی کودک نیست که او را به سوی تبعیت و تأیید تجاوزگر می راند بلکه ترس و اضطراب ناشی از عمل و تهدید به مجازات است که موجب می شود تا او مسأله را با یک بزرگسال در میان نگذارد. (دادستان، ۱۳۸۹: ۲۳۴)

ب- بحث و بررسی

۱. حمایت های بین المللی از کودکان

در اسناد بین المللی حمایت های زیادی از کودکان به عمل آمده است و جامعه جهانی در اعلامیه حقوق بشر و میثاق های مربوط به آن و سایر اسناد که بالغ بر هشتاد سند بین المللی می گردد، خواستار توجه دولت ها و مجامع بین المللی به مسائل مربوط به حقوق کودکان و رفاه آنان شده اند؛ اما با توجه به اینکه کودکان بخش عظیمی از جامعه بشری را تشکیل می دادند و درعین حال بسیار آسیب پذیر بودند، تدوین کنوانسیون حقوق کودک ضرورت داشت و باید در پرتو تدوین قوانین و مقررات مناسب از آن ها حمایت به عمل می آمد (مصفا، ۱۳۸۳: ۲)

در زمینه حمایت از کودکان در برابر بزه دیدگی اگر زمانی فقط با اصول، قواعد و هنجارهای غیرمستقیم و گاهی مستقیم راجع به حمایت کیفری از کودکان در برابر بزه دیدگی در زمینه همگرایی قاعده مند حقوق کیفری مواجه

بودیم، به تدریج تحت تأثیر تلاش‌های سازمان ملل متحد در وهله اول و نهادهای بین‌المللی منطقه‌ای در وهله دوم، شاهد تدوین و تصویب اسنادی هستیم که مبارزه با و پیشگیری از جرائم علیه کودکان را دنبال می‌کنند. بدین ترتیب، مبارزه کیفری با مصادیق بزه دیدگی کودکان در سطح جهانی مورد توجه ویژه قرار می‌گیرد که نقطه اوج این امر در پرتو تصویب پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک راجع به فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان به منصفه ظهور رسیده (زینالی، ۱۳۹۴: ۲۹)

۱-۱ فروش کودکان در پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک

معاهدات بین‌المللی به‌عنوان مهم‌ترین منابع حقوق بین‌الملل، فعالیت کشورها و سازمان‌های بین‌المللی را در صحنه بین‌المللی شکل می‌دهند و تجلی بنیادین زیست بین‌المللی‌اند (ضیایی بیگدلی، ۱۳۹۵: ۸۹) معمولاً به قراردادهای و موافقت‌نامه‌های مهم بین‌المللی، سند یا اسنادی با عنوان «پروتکل» ضمیمه می‌شود که برخی از مقررات اصلی را تشریح می‌کند، چیزی به آن‌ها می‌افزاید یا از ابهام‌های آن‌ها می‌کاهد (نوری، ۱۳۸۶: ۳۹)

آسیب‌پذیری کودکان، یک حمایت و طبقه‌بندی خاصی را از قانون مطالبه می‌کند؛ به همین دلیل یک پروتکل اختیاری وجود دارد که به‌صراحت از جرائم مندرج در کنوانسیون حقوق کودک جدا می‌شود (Barros, 2014: 68) در پاسخ به افزایش قاچاق بین‌المللی کودکان با هدف روسپیگری و پورنوگرافی کودکان، در سال ۲۰۰۰ مجمع عمومی سازمان ملل این پروتکل اختیاری را به کنوانسیون فوق‌الذکر تصویب کرد که هدف از آن گسترش اقدامات برای تضمین حفاظت از کودکان در برابر استثمار جنسی است. (Schulze, 2014: 77) پروتکل اختیاری به یک کانون برجسته اقدام بین‌المللی در محافظت کودکان از استثمار، تبدیل شد. (Unicef, 2009: II)

این پروتکل، به‌عنوان مکمل مهم‌ترین سند بین‌المللی راجع به حقوق کودکان یعنی پیمان‌نامه حقوق کودک به تصویب رسیده است (حبیب زاده و رحمانیان، ۱۳۹۰: ۹۱)

فروش کودکان توسط ماده ۲ پروتکل اختیاری به‌عنوان «هرگونه اقدام یا معامله‌ای که به‌موجب آن یک کودک توسط هر شخص یا گروهی از افراد به دیگران بامنظور پرداخت وجه یا هر منظور دیگر انتقال می‌یابد» تعریف می‌شود. این تعریف وسیع نتیجه یک بحث طولانی در مورد این است که آیا پروتکل اختیاری تنها باید فروش به‌منظور استثمار جنسی، یا فروش برای هر هدفی را پوشش دهد. (Unicef, 2009: 9) مواردی مانند فروش کودکان با هدف استفاده در فعالیت‌های جنایی، درگیری‌های مسلحانه، تکدی، کار اجباری، ورزش، فرزندخواندگی، ازدواج، انتقال اعضاء یا سایر اهداف نیز در دایره حمایت پروتکل قرار گرفته‌اند.

۲. فروش کودکان در لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان

لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان که در تاریخ ۱۳۹۷/۶/۶ به تصویب مجلس رسیده، در قسمت تعاریف به‌جای واژه «فروش» از «معامله» استفاده کرده تا به تمام صور انتقال غیرقانونی کودکان با هر منظوری پرداخته باشد. بند «ج» ماده ۱ معامله را چنین تعریف می‌کند: «خریدوفروش یا هرگونه اقدام غیرقانونی که به‌موجب آن طفل یا نوجوان در ازای پرداخت وجه یا امتیاز و سایر موارد در اختیار دیگری قرار می‌گیرد».

منظور از هرگونه اقدام، هر عمل اعم از حقوقی به‌عنوان نمونه اجاره بوده است، ماده ۱۱ در مقام تعیین ضمانت اجرای کیفری این رفتار، خریدوفروش را از مصادیق معامله دانسته است که به نظر می‌رسد بین تعریف مندرج در بند ج

ماده ۱ و متن ماده ۱۱ را بایستی به این شکل جمع کرد که منظور از «هرگونه اقدام غیرقانونی» در تعریف معامله، سایر روابط قراردادی فی‌مابین والدین، سرپرستان قانونی کودکان و دیگر اشخاص، با طرف مقابل این معامله است. چون خریدوفروش یا به‌اصطلاح حقوقی آن بیع، عمل حقوقی مالی دائمی است و قراردادی مانند اجاره مقید به زمان خاص است، بهتر بود در تعریف به بازه دائمی و یا موقت بودن اشاره می‌شد. مثلاً «...» و سایر موارد به‌طور دائمی یا موقت در اختیار دیگری قرار می‌گیرد؛ اگرچه با مراجعه به اصول کلی قراردادها و تقسیم‌بندی آن‌ها از لحاظ انتقال دائمی و موقت، گویای این امر می‌باشد. به‌این ترتیب ممکن است، فروش کودکان به‌صورت دائمی باشد، به‌نحوی که از نظر فیزیکی نیز، کودکان از انتقال‌دهنده خود جدا شود و یا صرفاً در ساعات خاصی در اختیار منتقل‌الیه (بهره‌کش) قرار گیرد و بعد از انجام موضوع قرارداد، مجدداً به محل اقامت ناقل مراجعه نماید. به‌این ترتیب ممکن است کودک در طی روز، به‌ویژه بامنظور بهره‌برداری جنسی مورد معاملات مکرر قرار گیرد، ولی در قالب فروش، بایستی به انتقال دائمی کودکان قائل شد؛ هرچند چنین شخصی را نیز می‌توان به‌دفعات به فروش رساند.

منظور مقنن از واژه «دیگری» در بند «ج» ماده ۱ لایحه، هر شخص حقیقی یا حقوقی است، شایسته بود از واژه حقوقی «شخص» استفاده می‌شد. همچنین، «دیگری» اعم است از اشخاص آشنا و بیگانه که شامل کلیه اشخاص صرف‌نظر از رابطه آن‌ها با کودکان می‌شود.

در بند «ج» هدف و منظور از معامله یا اقدام فاقد اهمیت است، صرف وجود مابه‌ازا در معامله یا اقدام کافی است تا معامله محقق شود. درحالی‌که در پیش‌بینی مجازات‌های این رفتار مجرمانه، نوع مجازات بسته به هدف متعاملین، متفاوت خواهد بود. ماده ۱۱ لایحه مقرر می‌دارد: «هرگونه معامله راجع به طفل و نوجوان از جمله خریدوفروش آنان ممنوع و مرتکب به مجازات حبس درجه پنج ق.م.ا. محکوم می‌شود، چنانچه این رفتار با هدف روسپیگری و هرزه‌نگاری، بهره‌کشی اقتصادی، برداشت اعضاء یا جوارح و یا استفاده از طفل و نوجوان در فعالیت‌های مجرمانه باشد، مرتکب به مجازات حبس درجه چهار ق.م.ا. محکوم می‌شود».

قانون‌گذار در این ماده از واژه «ممنوع» برای جرم‌انگاری استفاده کرده است. این اصطلاح در موارد دیگری از قانون‌گذاری کشورمان نیز مسبوق به سابقه بوده است، کما اینکه پروتکل اختیاری نیز در ماده ۱ از همین واژه استفاده نموده است؛ بنابراین از نظر مقنن، واژه «ممنوع»، معادل «جرم» است.

از آنجاکه در هر معامله‌ای هدفی مستتر است، این ماده به دو قسمت قابل‌تقسیم است:

۱. معامله جزایی مشدد: اگر هدف معامله‌کنندگان، روسپیگری، هرزه‌نگاری، بهره‌کشی اقتصادی، برداشت اعضا و نیز استفاده از کودکان در فعالیت‌های مجرمانه باشد، از عوامل مشدده محسوب و مجازات مرتکب یک درجه تشدید می‌شود؛ به‌عبارت‌دیگر برای تحقق این بند، اثبات سوءنیت خاص مرتکبین نیز شرط لازم خواهد بود. اگرچه اثبات امری ذهنی مانند هدف و داعی معامله، بسیار سخت است و حداقل فروشنده، منکر چنین اهدافی باشد، مگر این‌که از فرایندی چون پیشینه کیفری متهمین استنباط شود. پاسخ به این سؤال در رویه قضایی مشخص می‌شود.

نکته مهم برجسته این ماده، یکسان‌انگاری هدف از معامله است، به نظر می‌رسد همانند بسیاری از موارد، قانون‌گذار بدون آسیب‌شناسی علمی، تمام اهداف مصرح را یکسان مدنظر قرار داده است. درحالی‌که حداقل، قرار دادن «برداشت اعضاء» در ردیف سایر موارد و پیش‌بینی مجازات حبس درجه ۴، نسبت به سایر موارد، متناسب با این رفتار ارتكابی نباشد.

ماده ۱۳ لایحه تصریح داشته: «هرکس مرتکب انتقال، خرید، فروش یا قاچاق اعضاء و جوارح طفل یا نوجوان شود، به مجازات حبس درجه سه قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود». تنها استدلال ممکن در مقام مقایسه بین دو ماده ۱۱ و ۱۳، این است که ماده ۱۳ ناظر به زمانی می‌شود که عضو کودکان مانند «کلیه»، موضوع معامله قرار می‌گیرد و ماده ۱۱ ناظر به هدف خرید و فروش کودکان برای برداشت اعضاء یا جوارح او است. از نکات قابل ذکر این که برای قاچاق کودکان در هر دو حالت مذکور به موجب مواد ۱۲ و ۱۳ مجازات حبس تعزیری درجه سه پیش‌بینی گردیده، در حالی که برای فروش با هدف برداشت اعضاء و جوارح آن‌ها، حبس تعزیری درجه چهار معین گردیده است.

از نکات جالب توجه دیگر در این ماده اشاره به «استفاده در فعالیت‌های مجرمانه» است، گویی مصادیق قبلی، مجرمانه نیستند! هم‌چنین، آیا منظور مقنن از وضع این عبارت به صورت مطلق، نسخ کلیه موارد داخل در مصداق است؟ مثلاً تکدی‌گری موضوع ماده ۷۱۱ کتاب پنجم ق.م.ا و سرقت موضوع ماده ۲۷۰ ق.م.ا. ۱۳۹۲ نیز مشمول این ماده می‌شود؟ یا اساساً منظور مقنن از فعالیت‌های مجرمانه، دخالت دادن یا استفاده از کودکان در گروه‌های جنایی یا سازمان‌یافته بوده است. به نظر می‌رسد با توجه به ماده ۲۵ لایحه، در هر مورد خاص بایستی به مجازات سایر قوانین و لایحه هر کدام که شدیدتر باشد مراجعه نمود.

۲. معامله عادی یا با بدون هدف مجرمانه با مجازات حبس درجه پنج که در واقع، صرف معامله جرم انگاری شده است.

۳. روسپیگری کودکان در پروتکل الحاقی

هیچ سند بین‌المللی استعمار جنسی را تعریف نمی‌کند و دیدگاه‌های متفاوتی در تمایز بین استعمار جنسی و سوءاستفاده جنسی وجود دارد. در بستر پروتکل اختیاری، استعمار جنسی صراحتاً شامل روسپیگری کودکان و پورنوگرافی کودکان می‌شود (Unicef, 2009: 10)

در بند ۲ ماده ۲ پروتکل مقرر شده «روسپیگری کودکان به استفاده از کودکان در فعالیت‌های جنسی به منظور سودجویی یا هر منظور دیگری اطلاق می‌شود». در این سند مهم با استعمال واژه کودک به‌عنوان یک فرد مستقل تمام حالات جنسیتی اعم از جنسیت زنانه، مردانه و خنثی با هر اسم‌ورسمی از قبیل ترنس سکشوال پیش‌بینی شده است. گنجاندن برای «هر منظور دیگری» در تعریف فعالیت‌های جنسی، باب تفسیر برای دیگر نمونه‌های کلاسیک از فعالیت‌های جنسی که در مبادله، پول ارائه نمی‌شود، برای انواع روسپیگری کودکان را باز می‌گذارد (Cedrangolo, 2009: 7) در واقع با قید عبارت «یا هر منظور دیگری» نظر به تعمیم آن در تمام صور ممکن با توجه به رویه‌های مختلف در کلیه نقاط دنیا داشته است.

تقاضای مزایای جنسی ممکن است از طریق پاداش یا تهدید، وعده توسط اولیای قدرت انجام شود، مانند معلمان (پاداش ممکن است مقطع تحصیلی یا درجه بالاتر باشد)، اعضای خانواده، مددکاران اجتماعی و کارمندان نهادی و همچنین توسط بیگانه که با کودکان در اینترنت دوستی می‌کند و آن‌ها را برای فعالیت‌های جنسی ضبط‌شده توسط وبکم یا «جلسات دوستی» که به برخوردهای جنسی تبدیل می‌شوند، به فساد کشانند (Ennew, 2008: 10)

یکی از راه‌های ساده‌تر این بود که هیچ‌کس نرخ ثابتی برای روسپیگری تعیین نمی‌کرد. مردان پس از سکس به کودکان پرداخت‌هایی می‌کردند، اما به‌عنوان یک هدیه یا یک انعام پرداخت می‌شد. هیچ‌وقت به‌عنوان پرداخت مستقیم برای خدمات ارائه‌شده، نبود. کودکان ادعا می‌کنند که این پول به‌عنوان نشانه‌ای از دوستی بجای خدمات روسپیگری

ارائه شده است. در حالی که سکس و پول مبادله می‌شد، این پول به‌طور ضمنی برای گسترش روابط دوستی و تعهد مطرح می‌گردید. (Montgomery, ۲۰۱۱: ۷۹۰)

۴. روسپیگری کودکان در لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان

بند «ج» ماده ۱ لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان به جای واژه «روسپیگری» از «فحشا» استفاده و در تعریف آن مقرر داشته: «هرگونه به‌کارگیری و یا وادار کردن طفل و نوجوان در فعالیت‌های جنسی برای خود یا دیگری». قانون‌گذار در این تعریف، سعی داشته با به‌کار بردن واژه «هرگونه» نوعی درایت به خرج داده تا تمامی صور و مصادیق فعالیت جنسی کودکان را پوشش دهد، به همین مناسبت از استعمال الفاظی چون «معامله» و سایر عناوین حقوقی که بار قراردادی دارد، طفره رفته است.

همچنین با اطلاق عبارات، روسپیگری را منحصر به جنس مؤنث ننموده بنابراین صرف‌نظر از جنسیت کودکان، خواه مذکر، مؤنث یا خنثی به تعریف روسپیگری پرداخته که کاملاً منطقی است.

با توجه به الحاق ایران به پروتکل الحاقی، روسپیگری منطبق با این سند بین‌المللی تعریف نگردیده است که باید به بی‌توجهی تعریف مندرج در قانون الحاق به پروتکل مذکور حکم داد. در لایحه، روسپیگری صرف‌نظر از مابه‌ازایی که در آن ممکن است پرداخت یا وعده آن داده شود، تعریف شده است. بنابراین هم‌چنان این سؤال مطرح است که بین زنا و روسپیگری در نظام تقنینی ما تفاوتی وجود ندارد؟ چرا که در تفاوت این دو علاوه بر فقدان عاطفه در روابط مکرر جنسی روسپی با اشخاص متفاوت، مابه‌ازای دریافتی از عناصر روسپیگری شناخته شده است. به نظر می‌رسد پاسخ لایحه به این سؤال مثبت باشد. ضمن این که لحن بند چ آنجا که می‌گوید «به‌کارگیری و یا وادار کردن»، دلالت بر وجود شخص سومی برای اتصال روسپی با متقاضی خدمات جنسی دارد. با قبول این استدلال، فعالیت کودکان به‌صورت مستقل یا اصطلاحاً خوداشتغالی، در چارچوب رفتارهای جنسی قانون مجازات اسلامی قرار می‌گیرد نه روسپیگری.

ماده ۱۰ این لایحه در مقام تعیین ضمانت اجرای کیفری مقرر داشته: هرکس نسبت به طفل یا نوجوان مرتکب آزار یا سوءاستفاده جنسی شود، در صورتی که مشمول مجازات حد نباشد با در نظر گرفتن شرایطی مانند وضعیت بزه دیده، شرایط مرتکب و آثار جرم، به ترتیب زیر مجازات می‌شود:

۱: «آزار جنسی تماسی توسط محارم یا با عنف به حبس درجه پنج؛ ق.م.ا»

در این لایحه از آزار جنسی تعریفی به عمل نیامده که این سؤال متبادر به ذهن می‌شود که آیا منظور از تماس در این مقرر، برخورد جسم عریان افراد است و یا با اطلاق در کلام شامل مصادیق تماس‌های غیر عریان نیز می‌شود، با توجه به مجازات پیش‌بینی شده در این بند، بایستی موضوع فراتر از تماس جنسی مانند تقبیل و مضاجعه باشد. به عبارت دیگر آیا شامل هر نوع ارتباط جنسی نامشروع مصرح در قانون مجازات اسلامی می‌گردد؟ به نظر می‌رسد با توجه به اشاره به «ارتباط جنسی نامشروع» در بند ۹ همین ماده، هدف جداسازی مفاهیم لایحه از رفتارهای مجرمانه سابق بر آن بوده است.

مرتکب جرم اگر محرم ولی، وصی یا قیم باشد به‌موجب بند الف ماده ۲۲ لایحه، به بیش از میانگین حداقل و حداکثر تا حداکثر مجازات قانونی محکوم خواهد شد.

مطابق بند ۲ ماده ۱۰: «سایر آزارهای جنسی تماسی به مجازات حبس درجه شش». به نظر می‌رسد، مقنن با تفکیک محارم و ارتکاب عمل از طریق عنف در بند ۱، نظر به اطلاق سایر اشخاص غیر از محارم و آزار جنسی، غیر از طریق عنف داشته است.

مطابق بند ۳ ماده ۱۰: مجازات آزار جنسی غیر تماسی توسط محارم یا با عنف یکی از مجازات‌های درجه ۷ ق.م.ا و به موجب بند ۴، سایر آزارهای جنسی غیر تماسی را مشمول یکی از مجازات‌های درجه ۸ ق.م.ا خواهد بود. اگر قانون‌گذار تماس جنسی را تعریف یا مصداقی از آن را بیان می‌کرد، سایر موارد، غیر تماسی قلمداد می‌شدند. مشخص نیست چرا در این لایحه تلاش شده تا ادبیات جدید مبهمی جایگزین و از استعمال عبارات جاافتاده حقوقی، پرهیز شود. در مورد کودکان، بایستی آزار جنسی تماسی هرگونه تماسی را اعم از اینکه هردو یا یکی عریان باشد یا با پوشش، شامل شود.

به موجب بند ۵ ماده ۱۰ لایحه، مجازات بهره‌کشی جنسی از طفل و نوجوان از طریق عرضه، در اختیار گرفتن، وادار یا اجیر نمودن برای هرزه‌نگاری یا سوءاستفاده جنسی، حبس درجه پنج می‌باشد. لازم به ذکر است، بهره‌کشی جنسی در این لایحه تعریف نشده، اما به نظر می‌رسد، دو کاربرد برای آن پیش‌بینی شده، اول برای هرزه‌نگاری و دوم سوءاستفاده جنسی.

با توجه به اینکه منظور از بهره‌کشی همان استثمار است، مشخص نیست چرا مقنن از آن تنها در هرزه‌نگاری استفاده نموده است؛ اگرچه واژه بهره‌کشی جنسی نیز در ردیف اصطلاحات تعریفی ماده ۱ قرار ندارد. در استثمار یا بهره‌کشی، رضایت یا وجود ندارد و یا خدشه‌دار است. به نظر می‌رسد همین مفهوم را بتوان از سوءاستفاده جنسی استنباط نمود. نظم متون قانونی ایجاب می‌نماید تا عبارات بکار رفته در یک قانون را بتوان به هم ارتباط داد.

بند ۵ ماده ۱۰ را بایستی ناظر به بهره‌کشی در ارتباط با بزه هرزه‌نگاری کودکان دانست. به نظر می‌رسد بهره‌کشی جنسی از طریق عرضه و در اختیار گرفتن، ناظر به اشیاء باشد و وادار کردن یا اجیر نمودن مربوط به اشخاص، پیوند میان اشیاء و انسان در بهره‌کشی جنسی برای هرزه‌نگاری محل تأمل دارد. کلمه «یا» بعد از هرزه‌نگاری این امر را متبادر به ذهن می‌کند که این بند را بایستی به دو بخش تقسیم کرد: اول، بهره‌کشی جنسی از کودکان، از طریق عرضه، در اختیار گرفتن، وادار یا اجیر نمودن برای هرزه‌نگاری و دوم، برای سوءاستفاده جنسی

درک مراد قانون‌گذار در چیدمان الفاظ این بند، نیاز به مرور زمان دارد؛ اما آنچه مشخص است اینکه در چهار بند سابق تمام صور آزار جنسی اعم از تماسی و غیر تماسی، با عنف و بدون عنف و توسط محارم و غیر آنها پیش‌بینی شده، بنابراین بایستی تدوین این بند بر هرزه‌نگاری متمرکز باشد.

پ- یافته‌ها و نتیجه‌گیری

پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک در خصوص فروش، هرزه‌نگاری و روسپیگری کودکان که در سال ۲۰۰۰ به تصویب اکثریت قابل توجهی از کشورهای عضو جامعه بین‌الملل رسید، واکنشی بود نسبت به استثمار جنسی علیه کودکانی که در دنیای متمدن امروزی با پیشرفت‌های تکنولوژی بیشتر از گذشته در معرض تعرض هموعان خود قرار گرفته‌اند. دولت ایران نیز همسو با جامعه بین‌المللی به این سند مهم حقوق بشری ملحق گردید تا هم‌صدا با سایر

دولت‌ها عزم جدی خود را در مقابله با ناقضان حقوق اولیه کودکان و نقض کرامت این گروه انسانی خاص نشان دهد و در قانون الحاق به این پروتکل در سال ۱۳۸۶، سیاست‌گذار تقنینی کشورمان وعده جرم‌انگاری و عنداللزوم تشدید برخورد با ارائه لایحه قضایی را داد که در همین راستا در سال ۱۳۹۷ لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان ظاهراً با هدف تجمیع مقررات کیفری له و علیه کودکان به تصویب رسید.

با توجه به سؤالات مطروحه در این پژوهش نتایج زیر حاصل شد:

۱. در خصوص فروش کودکان، پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک، مبارزه با فروش کودکان با هر منظوری اعم از استثمار جنسی و مواردی چون کار اجباری، استفاده از کودکان در مسابقات ورزشی همانند آنچه در بعضی کشورهای عربی مانند قطر و سودان در مسابقات شترسواری مرسوم است، انتقال اعضاء و ازدواج اجباری از طریق جرم‌انگاری و پیش‌بینی واکنش کیفری اعم از این‌که جرم به‌صورت تام از طریق مباشرت و یا مشارکت محقق گردد و یا تلاش برای ارتکاب این رفتار مجرمانه باشد، مدنظر خود قرار داده است.

هم‌چنین پروتکل الحاقی ضمن تعریف روسپیگری کودک به هرگونه درگیری کودکان در فعالیت‌های جنسی در قبال هر نوع مابه‌ازایی اعم از مالی و غیر آن، سعی داشته تا با توجه به عرف‌ها و سنن مرسوم در کلیه نقاط دنیا، تمام مصادیق روسپیگری را از نظر دور نداشته و با سوءاستفاده گران از کودکان با هر شکل و کیفیتی مبارزه نماید و در همین راستا از دولت‌های عضو می‌خواهد تا با جرم‌انگاری این پدیده غیرقانونی و پیش‌بینی ضمانت اجرای کیفری و با همکاری فی‌مابین خود هیچ نقطه مطمئنی برای فرار ناقضان این حق ابتدایی کودکان از مجازات باقی نگذارند.

۲. لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان، نیز ضمن تعریف معامله و با تفکیک فروش کودکان با و بدون مقاصد مجرمانه مبادرت به جرم‌انگاری این قبیل رفتارها و با توجه به هدف مرتکبین، مجازات‌های متفاوتی پیش‌بینی نموده است که با توجه به تعزیری قلمداد شدن این مصادیق و ضمانت اجرای کیفری و قواعد عام حاکم بر آن‌ها، شروع به جرم و معاونت در ارتکاب رفتار مجرمانه فروش کودکان نیز مشمول مجازات گردیده است.

لایحه مذکور که برای اولین بار به تعریف واژه «فحشا» می‌پردازد، بدون این‌که آن را به هرگونه مابه‌ازایی مشروط نماید، برای مرتکبان آزارهای جنسی تماسی و غیر تماسی کودکان ضمانت اجرای گوناگونی پیش‌بینی کرده، ولی همانند قوانین جزایی بعد از انقلاب و با همان دیدگاه، به اعتبار حاکمیت مقررات کیفری اسلام که کلیه رفتارهای جنسی با رضایت را در قالب جرائم حدی و تعزیری مشمول واکنش کیفری می‌داند، دیدگاه بزهکاری آنان را نیز مفروض می‌داند.

۳. بررسی یافته‌های پژوهش از یکسو دلالت بر مطابقت کامل لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان در جرم‌انگاری بزه فروش آنان دارد که با توجه به ضمانت اجرای کیفری معینه، مصادیق شروع به جرم و معاونت در آن نیز مشمول واکنش کیفری می‌شود که از این حیث هدف کنوانسیون حقوق کودک مبنی بر تأمین و تضمین بهترین منافع کودکان محقق گردیده است.

و از سوی دیگر، در قسمت روسپیگری همسویی بین لایحه با پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک دیده نمی‌شود چراکه با توجه به حاکمیت حقوق جزای اسلامی، دیدگاه طرفینی بودن ارتکاب این سری جرائم، در هر حالتی که جرم با رضایت طرفین محقق گردد، حفظ و مجازات‌های حدی و تعزیری برای هردو طرف، پیش‌بینی و موانع مسئولیت کیفری همان مقررات عام مانند صغر و اکراه است. با توجه به این‌که اشخاص بالغ که طیف وسیعی از آنان با

توجه به تعریف کودک در اسناد بین‌المللی، از نظر نظام جزایی اسلام و قوانین موضوعه ما، واجد مسئولیت کیفری می‌باشند، در پرتو حمایت کامل لایحه قرار نمی‌گیرند؛ از این رو لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان همچون قوانین جزایی بعد از انقلاب به این گروه سنی نگاهی دوگانه یعنی «بزه‌کار - بزه دیده» داشته؛ همچنین در بعضی مصادیق، شروع به جرم و معاونت در ارتکاب آن به تبع مجازات‌های پیش‌بینی شده، فاقد وصف جزایی است.

بنابراین، با توجه به جهانی شدن حمایت کیفری از اطفال و نوجوانان در خصوص روسپیگری، سیاست کیفری کشور ما با تعهد بین‌المللی الحاق به آن که معنی‌ای جز پذیرش مفاد آن و همسو شدن با جامعه جهانی در ریشه‌کن کردن این پدیده نامیمون ندارد، انطباقی دیده نمی‌شود؛ چراکه به‌زعم ما، انطباق با این سند مهم بین‌المللی، زمانی معنا پیدا می‌کند که کودک (طفل و نوجوان نظام حقوقی ما) بزه دیده مطلق رفتارهای ناشی از بهره‌کشی جنسی قلمداد و مشمول مجازات نگردد و تنها در این حالت می‌توان به انطباق قوانین یک کشور با تعهد بین‌المللی‌اش در قبال پروتکل، سخن گفت.

ت - پیشنهاد

پیشنهاد می‌شود تا به اعتبار فقدان رضایت کودکان در استعمار جنسی از آن‌ها که مورد پذیرش جامعه بین‌المللی قرار گرفته، به‌عنوان مانعی جهت مسئولیت کیفری ایشان قلمداد شود و یا همانند ماده ۲۲۴ قانون مجازات اسلامی و با تسری به اشخاص زیر ۱۸ سال، از مصادیق عنف تلقی تا مشمول واکنش کیفری نگردند. یا همچون ماده ۹۱ همین قانون، با پیش‌بینی شرایطی و در نهایت تعیین مجازات‌های تعزیری درجه هفت و هشت و خروج آن‌ها از شمول تعزیرات منصوص شرعی، قاضی قادر به استفاده از تأسیس ارفاقی معافیت از مجازات باشد.

برای استثمارگران از کودکان مجازات‌های خاصی پیش‌بینی شود تا با مفاهیم شروع و معاونت در ارتکاب جرم در قانون مجازات اسلامی منطبق گردد و یا به‌عنوان قانون مؤخر نظام جدیدی، در این زمینه معمول گردد تا هدف از الحاق دولت ایران به پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک مبنی بر پیش‌بینی ضمانت اجرای کیفری برای کلیه بازیگران استعمار جنسی علیه کودکان تحقق یابد.

منابع و مآخذ

الف - منابع فارسی

۱. اسدی ساغندی، سمیه. (۱۳۸۷). بررسی سیاست جنایی ایران در قبال خودفروشی. دانشگاه قم. دانشکده حقوق. کارشناسی ارشد حقوق جزا.
۲. اسلامی، رضا و میریان ساره. (۱۳۹۴). بردگی جنسی کودکان و سازوکارهای مقابله با آن در نظام بین المللی حقوق بشر و حقوق ایران. پژوهشنامه حقوق کیفری. سال ششم. شماره اول. صص ۷-۳۶
۳. برهانی، محسن. (۱۳۸۸). سیاست کیفری ایران در قبال روسپیگری. فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان. سال دوازدهم. شماره ۴۵.
۴. بهاری، رقیه. (۱۳۹۱). سرمایه اجتماعی و انواع روسپیگری (مطالعه ای تطبیقی در مراکز مداخله در بحران شهرهای رشت، تهران، کرمانشاه، اصفهان و شیراز)، رساله دکتری رشته جامعه شناسی. دانشگاه آزاد تهران مرکزی.
۵. جویان، علیرضا. (۱۳۷۴). دیدگاه پزشکی قانونی در تشخیص و احراز سؤاستفاده جنسی از کودکان. مجله علمی پزشکی قانونی. سال دو. شماره ششم.
۶. چیلالا، سزار. (۱۳۸۶). مشوق های شرم آور سوءاستفاده جنسی از کودکان. سیاحت غرب، شماره ۴۹.
۷. حبیب زاده، محمدجعفر و رحمانیان، حامد. (۱۳۹۰). هرزه نگاری در حقوق کیفری ایران. مجله حقوقی دادگستری. سال ۷۵. شماره ۷۶. صص ۸۹ تا ۱۲۱
۸. دادستان، پریرخ. (۱۳۸۹). روان شناسی جنایی. تهران: سمت.
۹. رهامی، محسن و حیدری، علی مراد. (۱۳۸۳). شناخت جرایم بدون بزه دیده. مدرس علوم انسانی.
۱۰. رئیس زاده، فریال. (۱۳۹۳). بررسی پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک در خصوص فروش، فحشا و پورنوگرافی. کارشناسی ارشد حقوق بین الملل. دانشگاه آزاد تهران مرکز.
۱۱. زینالی، امیر حمزه. (۱۳۹۴). جهانی شدن حقوق کیفری در قلمرو حمایت از کودکان در برابر بزه دیدگی. تهران: میزان
۱۲. شمس ناتری، محمد ابراهیم. (۱۳۸۰). سیاست کیفری ایران در قبال جرایم سازمان یافته با رویکرد به حقوق جزای بین المللی. رساله دکتری حقوق جزا و جرم شناسی. دانشگاه تربیت مدرس.
۱۳. ضیایی بیگدلی، محمدرضا. (۱۳۹۵). حقوق بین الملل عمومی. تهران: گنج دانش.
۱۴. فلاحتی، علی. (۱۳۸۸). روسپیگری و سکوت سنگین قانون. مجله کتاب زنان. شماره ۲۲.
۱۵. مدنی قهفرخی، سعید؛ روشنفکر، پیام و مداح، هما. (۱۳۸۹). مقایسه برخی ویژگی های روسپی های بزرگسال و کودک در شهر تهران. مجله بررسی مسائل اجتماعی ایران. سال اول، شماره سوم.
۱۶. مصفا، نسرین. (۱۳۸۳). کنوانسیون حقوق کودک و بهره برداری از آن در حقوق داخلی ایران. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۷. معظمی، شهلا. (۱۳۹۵). بزهکاری کودکان و نوجوانان. تهران: نشر دادگستر.

۱۸. نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۸۴). بزهکاری زنان و روسپیگری، دانشگاه امام صادق (ع). جزوه جرم شناسی کارشناسی ارشد. نیمسال دوم
۱۹. نوبهار، رحیم. (۱۳۸۵). قاچاق زنان برای روسپیگری از منظر آموزه های اسلامی با نگاه به مقررات بین المللی و حقوق ایران. فصلنامه مدرس علوم انسانی. دوره ۱۰. شماره ۳.
۲۰. نوری، مسعود (۱۳۸۶). پروتکل الحاقی به پیمان نامه حقوق کودک درباره فروش، فحشا و هرزه نگاری کودکان و بررسی الحاق ایران به آن. حقوق بشر. جلد ۲. ش ۱. صص ۳۹-۵۶

ب- منابع غیر فارسی

۱. Barros, Ornella. (۲۰۱۴). Child prostitution in Thailand .The state as a barrier to its effective elimination
۲. Brannon, Robert. (۲۰۱۶). Donald Trump And The Sex Industry. Volume ۱. Issue ۱. Article ۱۱. ۲۰۱۶ DOI: ۱۰.۲۳۸۶۰/dignity.
۳. Cedrangolo, Ugo. (۲۰۰۹). The Optional Protokol To The Convention On The Rights Of The Child On The Sale Of Children. Child Prostitution And Child Pornography And The Jurisprudence Of The Committee On The Rights Of The Child.
۴. Ennew, Judith. (۲۰۰۸). Exploitation of children in prostitution. Thematic paper World Congress III Against the Sexual Exploitation of Children and Adolescents Rio de Janeiro. Brazil. For ECPAT International Unit
۵. Trow, Gonzalo. (۲۰۱۹). Prostitution Of Children, <http://slideplayer.com/slide/۳۵۰۶۰۱۴/>
۶. Montgomery, Heather. (۲۰۱۱). Understanding Human Trafficking And Its Victims. Volume ۹. Issue ۲.
۷. Raymond ,Janice G. (۲۰۰۳). Ten Reasons for Not Legalizing Prostitution And a Legal Response to the Demand for Prostitution .Binghamton: Haworth Press
۸. Sharma ,Srishti. (۲۰۱۴). Why Prostitution Should Be Criminalized, Institute Of Law. Nirma University. Ahmedabad
۹. Schulze, Erika. (۲۰۱۴). Sexual exploitation and prostitution and its impact on gender equality. European Parliament .B-۱۰۴۷ Brussels
۱۰. Sohal, Rooppreet K. (۲۰۱۳). The Exploitive Nature Of Prostitution And Sex Trafficking In India . San Marcos. Texas , THESIS for degree :Master of ARTS.
۱۱. Suárez-Orozco, Marcelo & Suárez-Orozco, Carola (۲۰۱۳), "The Empire of Suffering: Trafficking of Children in the Global Millennium", **Trafficking in Human Beings: Modern Slavery**, Workshop ۲-۳
۱۲. UNODC (۲۰۱۸), **Global Report on Trafficking in Persons**, United Nations Office On Drugs And Crime, New York.

۱۳. UNICEF.(۲۰۰۹). Handbook On The Optional Protocol On The Sale Of Children, Child Prostitution And Child Pornography. UNICEF Innocenti Research Centre Piazza SS. Annunziata, ۱۲۵۰۱۲۲ Florence, Italy

Comparative review of the bill on protecting children and adolescents from sale and prostitution with the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child

Abstract

Nikbakhti. Javad*

Ph.D. Mohammadnasl. Gholamreza**

Ph.D.Golpayegani. Behrooz***

The result of the international community's concern over the growing phenomena of sale and child prostitution was the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child. As a member of this protocol, Iran also ratified the bill supporting children and adolescents in the context of comprehensive child protection. The question of this research, which is based on the library's method, is to examine the conformity of the bill with the protocol, which is about the sale of this conformity is full, but in prostitution, because of the persistence of juvenile delinquency perspective, sexual behavior with juvenile consent is not conformity with the protocol. So suggestions have been made.

Keywords: Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child, Sale of Children, Child Prostitution, The bill on protection of children and adolescents

* PHD student of criminal law and criminology at Islamic Azad University of Central Tehran branch

** Associate Professor of Amin Police University and Responsible author

*** Assistant Professor of Islamic Azad University of Central Tehran branch